

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№12

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2025-yil, dekabr.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Abdulkarimova Dinara Rustamxanovna

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Abdulkarimova Dinara Rustamkhanovna

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIK XAVFINI BOSHQARISHI.....	44
Baxromov Nodirjon Muxammadamin o'g'li	
TURIZM XIZMATLAR BOZORI ISTE'MOLCHILARINI SEGMENTLASH USULI ASOSIDA DIVERSIFIKATSIYA KONSEPSIYASINI ISHLAB CHIQISH.....	48
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
"INNOVATSION AGROTEKNOLOGIYALAR VA "YASHIL IQTISODIYOT" TAMOIYILLARI ASOSIDA G'ALLA YETISHTIRISH BARQARORLIGINI BAHOLASH.....	53
Turayeva Gulizahro	
АНАЛИЗ ЦЕНОБРАЗОВАНИЯ НА ЗЕРНОВЫЕ ПРОДУКТЫ ПО ДАННЫМ МАРКЕТИНГОВЫМ ИССЛЕДОВАНИЯМ (НА ПРИМЕРЕ НАМАНГАНСКОЙ ОБЛАСТИ).....	57
Баҳриддинов Жаҳонгирбек Равшанжон ўғли	
KICHIK BIZNES RIVOJINI TA'MINLASHDA BOZOR INFRATUZILMALARINING AHAMIYATI.....	62
G'aniyev Botir Baxtiyorovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINI SAMARALI BOSHQARISH METODOLOGIYASI VA YO'LLARI.....	67
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillaevich	
INNOVATION FAOLIYAT XARAJATLARINING BUXGALTERIYA HISOB VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	73
Mustafoev Akbar Mustafo o'g'li	
MAHSULOT DIVERSIFIKATSIYASI VA LOGISTIKA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA EKSPORT POTENSIALINI OSHIRISH YO'LLARI.....	78
Maxkamov Ibrayim, Jo'raboyeva Shohida Kamoliddin qizi	
REKLAMA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARI ROLI.....	83
Abduxalilova Laylo To'xtasinovna, Raxmonqulova Shahrizoda	
SIRKULAR IQTISODIYOTDA YOPIQ SIKL NAZARIYASINING ROLI.....	87
Sodikov Zokir Rustamovich	
YASHIL TEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA MOLIVAVIY RAG'BATLAR VA ULARNING NATIJALARI.....	92
Axmadjonova Gulmira Xabibulla qizi	
MAMLAKAT IQTISODIYOTI RIVOJLANISHIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI.....	97
G'aniyev Baydulla Toshmurodovich	
АНАЛИЗ ПОДХОДОВ ЦЕНТРАЛЬНЫХ БАНКОВ К РЕГУЛИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ ПРОДУКТОВ: СРАВНЕНИЕ УЗБЕКИСТАНА И МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКИ.....	101
Даулетиярова Шахло	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ УЗБЕКИСТАНА.....	109
Кадилова Хадича Тураевна	
XORIY MAMLAKATLARINING IQTISODIYOTNI UGLERODSIZLASHTIRISH STRATEGIYALARI: O'ZBEKISTON UCHUN TAKLIFLAR.....	115
D.X. Pulatov, F.E.Shamsiyev	
O'ZBEKISTONDA ISLOM MOLIVASI: MUAMMOLAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	125
Sattorov Ixtiyor Ochilovich, Karimov Shohruh Yo'ldoshali o'g'li	
HISOB SIYOSATI TARKIBIY TUZILISHI MASALALARI.....	133
Botirova Raximaxon Abdujabbarovna	
QURILISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MOLIVAVIY TAHLILI.....	136
Musayeva Shoirazimovna	

KICHIK SANOAT ZONALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI TURMUSH FAROVONLIGINI OSHIRISH.....	144
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI PORTFELI TAHLILI.....	149
Madraximov Ilxom Kamilovich	
FOYDA SOLIG'INING O'ZIGA XOS MUAMMOLI JIHATLARI.....	154
Zaripov Xusan Baxodirovich	
AGRAR SEKTORNI INNOVATSION MODERNIZATSIYA QILISHDA INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISH MODELLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	159
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
OLIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	163
Jalilov Jamshid G'anijonovich, Safarov Zavqiddin Zokir o'g'li	
MINTAQA SANOAT TARMOG'I RIVOJLANISHINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI.....	168
Xayitboev Abror Quvondiqovich	
РОЛЬ СМЕШАННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ (BLENDED FINANCE) В ПОВЫШЕНИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ: УРОКИ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН.....	174
Гулмаматова Дурдона Шерали кизи	
KORXONALARDA STRATEGIK BOSHQARUV.....	180
Musayeva Dilnoza Dilshatovna	
BANK TIZIMIDA MARKETING AHAMIYATI VA BANK MARKETINGI.....	184
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN XORJIY KREDIT MABLAG'LARINI JALB KILISH HUQUQIY JIHATLARI.....	189
Qulliyev Anvar Zayniddinovich	
TIJORAT BANKLARINI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA CHAKANA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	194
Alimov Umid O'ktambayevich	
MAHSULOTLARNING RAQAMLI PASPORTI TIZIMINI JORIY ETISH OMILLARI VA TO'SIQLARI.....	200
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
KORXONALARDA FOYDA VA ZARARLARNI TAHLIL QILISHDA INNOVATSION METODLAR AHAMIYATI.....	207
Ernazarov Ortiq Eshnazarovich, Farog'at Xo'jabekova	
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ БЛАГОСОСТОЯНИЕ, А ТАКЖЕ НОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ.....	212
Останов Эгамберди	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA INNOVASION TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYALASH: MOHIYATI VA RIVOJLANISH IMKONIYATLARI.....	218
Xakimova Xulkar Xamidovna	
QORAQALPOG'ISTON VA XORAZM OZIQ-OVQAT SANOATINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI HAMDA UNI YANADA RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	224
Tleuov Niyetulla Raxmanovich	
OILAVIY KORXONALARNING IQTISODIY TIZIMDAGI O'RNI.....	230
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna, Rustamova Zarina Rustamovna	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATINI MODELLASHTIRISH VA BOSHQARISH MEXANIZMLARI.....	234
Sadikov Shoxrux Shuxratovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASI KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARNING AHAMIYATI.....	238
Asenbaeva Aydaygul Edenbaevna	
BARQARORLIK VA YASHIL MENEJMENT: ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR VA AMALIY AHAMIYATI.....	242
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi	

HUDUDLARNING IQTISODIY SALOHİYATINI INNAVATSION-INVESTITSION BOSHQARISH STRATEGIYASI VA MEXANIZMI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	247
Maqsudova Malohatxon Maqsudovna, Yaxshimuratov Maqsadbek Narimon o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BUDJETINI 2026-YILGI SOLIQ SIYOSATINING TAHLILI VA XALQARO SOLISHTIRMA YONDASHUVI	251
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	256
Mamataliyeva Dilnoza Raxmonovna	
TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA INVESTITSİYALAR SHAKLLANISHI VA ULARNI SAMARALI BOSHQARISH YO'NALISHLARI	259
To'rayev Jasurali To'rayevich	
O'ZBEKISTONDA SAVDO TASHKILOTLARINING FAOLIYATI VA RIVOJLANISH HOLATI	264
B. Sulaymonov	
NAMANGAN VILOYATIDA "YASHIL IQTISODIYOT" MODELIGA O'TISH JARAYONIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY FAOLLIGI	270
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	274
Xoshimov Pazliddin Zuxurovich	
KICHIK BIZNES ORQALI ISH O'RINLARINI YARATISH STRATEGIYALARI: NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA	278
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
MAMLAKATIMIZDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	283
Quryozov Sardorbek Sharifboevich	
РАЗРАБОТКА И ПРИОРИТИЗАЦИЯ КЛЮЧЕВЫХ ИНДИКАТОРОВ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЛЯ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЙ ПАНЕЛИ МОНИТОРИНГА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БОЛЬНИЦ: ЭКСПЕРТНАЯ ОЦЕНКА СО СТОРОНЫ РУКОВОДИТЕЛЕЙ МЕДУЧРЕЖДЕНИЙ	290
Шухратов Мамуржон Шухрат угли	
MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYAT ORGANLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	297
Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li	
BANK TIZIMINING BARQAROR MOLIIYAVIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASH VOSITALARI	303
Sadikov Iskandar Gayratovich	
ЗЕЛЕНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ В ЗЕЛЕНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА	308
Халиков С. Х.	
HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA KICHIK BIZNESNI ROLI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH CHORALARI	313
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
ИСТОРИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС СТАНОВЛЕНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ	317
Мажидова Фарангиз Фуркатзода	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	321
Isakov Oybek Jamoliddinovich	
NORASMIY KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINING FERMER XO'JALIKLARI YETISHTIRGAN MAHSULOT MIQDORIGA TA'SIRINI BAHOLASH	325
Ismoilov Azamat	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA FOIZ RISKINI BOSHQARISH AMALIYOTI	332
Seitnazarov Daniyar Baxadirovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SUT VA SUT MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLOVCHI KORXONALAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	341
Normuradov Nurbek Sunatilloevich	
"AYOL RAHBARLAR: RAHBARLIK SALOHİYATI VA ISH JOYIDA TENGLIK" FRANSIYA DAVLATI TAJRIBASI ASOSIDA	346
Abduraxmonova Feruzabonu	

QISHLOQ XO'JALIGIDAGI KLASSTERLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH.....	352
Dildora Yuldasheva	
TIJORAT BANKLARINING DEPOZIT BAZASINING YETARLILIGINI TA'MINLASH YO'LLARI	359
I.J. Isakov	
OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH VA IQTISODIY DIAGNOSTIKA O'TKAZISHNING XORIJ TAJRIBASI	363
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich, Axmedov Oybek Turg'unpulatovich	
INKLYUZIV TA'LIMNI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI YECHISH YO'LLARI.....	369
Egamberdiyeva Dilorom Botir qizi, Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
"KREATIV IQTISODIYOT" HAMDA "TURIZM" TUSHUNCHALARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	374
Abdurasulov Shovqiddin Erkin o'g'li	
THE STRATEGIC ROLE OF THE INDUSTRIAL SECTOR IN THE NATIONAL ECONOMY AND DEVELOPMENT FACTORS.....	380
Rakhimov Bakhromjon Ibroximovich	
INVESTITSIALARNI MOLIYALASHTIRISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	386
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
GLOBAL INCOME INEQUALITY IN 2024: CAUSES, PATTERNS, AND CONSEQUENCES.....	393
Ilhomjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
ТОРГОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СВОБОДНО ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОНАХ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	401
Шарифходжаев Шавкат Окилович, Ачилова Ширин Шавкат кизи	
O'ZBEKISTON KON-METALLURGIYA SANOATI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HOZIRGI HOLATI	407
Ergashov Botirjon Ergashovich	
PENSIYA JAMG'ARMASIDA DAVLAT BUDJETI TRANSFERTLARI ULUSHI HAMDA UNING XORIJ TAJRIBASI	415
Sherjonov Doniyor Saparbayevich	
O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARINI QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORIDAN FOYDALANIB MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	419
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'I BO'YICHA FIRIBGARLIKLAR: MEXANIZMLARI, SABABLARI VA ULARNI OLDINI OLISH YO'LLARI.....	425
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
TOG' VA TOG'OLDI HUDUDLARIDA QISHLOQ XO'JALIGINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	431
Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna	
TURIZM SOHASINING IJTIMOIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA).....	435
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
SANOATDA IQTISODIY MOLIYAVIY HISSOBOTLAR XALQARO STANDARTLARINI RAQOBATBARDOSH KORPORATIV STRATEGIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA QO'LLASH.....	442
Turaboev Ibroxim Ismoil o'g'li	
ФОНДИРОВАНИЕ И СТРАХОВАНИЕ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ АПК: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ	447
Дурманов Акмал Шаймарданович	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARI RIVOJLANISHINING STATISTIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	456
Atajanova Guli Maxsudbekovna	
JAHON MOLIYAVIY BOZORLARI BARQARORLIGIGA GLOBAL IQTISODIY INQIROZLAR VA GEOSIYOSIY OMILLARNING TA'SIRI HAMDA ULARNI BOSHQARISH STRATEGIYALARI	462
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	

QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQRISHDA BOSHQARUV QARORLARINING IQTISODIY TAHLILI.....	467
Mamadiyarov Dilshad Uralovich	
PAXTA TOZALASH KORXONALARINING TARKIBIY BO'LINMALARIDA MOLIVAVIY BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	474
Murodov Orif Jumayevich, G'ulomov Xaydarbek Ilyos o'g'li	
BARQAROR KELAJAK SARI: MAMLAKATDA EKOLOGIK XAVFSIZLIKNI MUSTAHKAMLASH	482
Abdullaev Shavkatjon Maxmudillaevich	
ZAMONAVIY IQTISODIY SHAROITLARDI KORXONALARNING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH	487
Abdulakimova Moxina Farxod qizi	
UMUMIY OVQATLANISH SHAHOBCHALARINING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH.....	493
Amiriddinova Muslima Zayniddin qizi	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA MIJOZLAR EHTIYOJINI O'RGANISH VA XIZMAT SIFATINI OSHIRISHNING INNOVATSION YONDASHUHLARI	498
Babayeva Lola Ibragimovna	
MINTAQADA TARIXIY VA MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHDA DAVLAT HAMDA XUSUSIY SHERIKCHILIK TIZIMIDAN FOYDALANISH	504
Xusanov Chari Kadirovich	
PROSPECTS FOR IMPROVING INFRASTRUCTURE FOR SMALL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	509
Botirova Xulkar Olimjonovna	
THE IMPACT OF AGRICULTURAL CLUSTERS ON FOOD SECURITY AND MACROECONOMIC STABILITY	514
Sherkulov Shohruh Erkin ugli	
OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ISSIQXONA IQTISODIYOTINI O'RNI VA NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR	520
Otavullaev Sukhrob Sa'dullo o'g'li	
IJTIMOY AHAMIYATI YUQORI LOYIHALARNI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	524
Taspanova Ayzada Kenjebayevna	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQOBAT STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	529
Sharopova Nafosat Radjabovna, Jamolova Aziza	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARIDA ISTE'MOLCHILARNING XULQ-ATVORINI O'RGANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	537
Sultonova Zulxumor, Bobojonov Baxrombek Ro'zimovich	
INTERNATIONAL TRADE BETWEEN INTEGRATION AND ISOLATION: INNOVATION AND UNCERTAINTY IN A FRAGMENTING GLOBAL ECONOMY.....	542
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA SIGIRLAR BOSH SONINING PROGNOZ KO'RSATKICHLARI	548
Sabit Gabbarov	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI EKSPORTINI OSHIRISHDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	552
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, Xo'janova Husnora	
O'ZBEKISTONDA IQTISODIY O'SISH SIFAT OMILLARINING TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	558
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
ОБЩАЯ КОНЦЕПЦИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ.....	567
Зайналов Джахонгир Расулович	
ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЫНКОВ КАПИТАЛОВ	571
Хотамкулова Мадина Санжар кизи, Зайналов Джахонгир Расулович	

IPOTEKA KREDITI MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA AMALIY ISHLAR TAHLILI	576
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	

IPOTEKA KREDITI MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA AMALIY ISHLAR TAHLILI

A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universitetining
1-bosqich tayanch doktoranti,
Toshkent amaliy fanlar
universiteti assistent o'qituvchisi.
ORCID: 0009-0009-5556-8844

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida ipoteka krediti mexanizmlarini rivojlantirish jarayoni va amalga oshirilgan amaliy ishlar tahlil qilinadi. 2021–2025-yillar davomida ipoteka bozorining o'sishi, yangi kredit dasturlarining joriy etilishi, davlat subsidiyalarining ta'siri hamda moliyaviy institutlar faoliyatidagi o'zgarishlar chuqur o'rganilgan. Ipoteka kreditlari hajmining kengayishi, foiz stavkalarining bosqichma-bosqich pasayishi va kredit olish shartlarining yaxshilanishi aholining uy-joyga bo'lgan ehtiyojini qondirish samaradorligiga qanday ta'sir ko'rsatgani tahlil etilgan. Maqolada, shuningdek, ipoteka kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish yo'llari va istiqbolli rivojlanish yo'nalishlari yoritiladi. Tadqiqot natijalari davlat siyosatini ishlab chiqish jarayonida ham, tijorat banklarining amaliyotida ham qo'llanilishi mumkin bo'lgan muhim amaliy tavsiyalarni taklif etadi.

Kalit so'zlar: ipoteka krediti; ipoteka mexanizmlari; kreditlash tizimi; subsidiya; foiz stavkasi; uy-joy qurilishi; moliyaviy institutlar; kredit oluvchilar; moliyaviy barqarorlik.

Abstract. This article examines the development processes of mortgage lending mechanisms in the Republic of Uzbekistan and the practical measures implemented in this sector. The study analyzes the growth of the mortgage market, the introduction of new lending programs, the impact of state subsidies, and changes in the activities of financial institutions during the period 2021–2025. It also evaluates how the expansion of mortgage loan volumes, the gradual reduction of interest rates, and the improvement of lending conditions have influenced the effectiveness of meeting the housing needs of the population. Furthermore, the article outlines key directions and prospective approaches for improving mortgage lending mechanisms. The findings provide practical recommendations relevant to public policy development and the operational practices of commercial banks.

Key words: mortgage lending; mortgage mechanisms; credit system; subsidy; interest rate; housing construction; financial institutions; borrowers; financial stability.

Аннотация. В статье анализируются процесс развития механизмов ипотечного кредитования Республики Узбекистан и практические меры, реализованные в данной сфере. В период 2021–2025 годов изучены рост ипотечного рынка, внедрение новых кредитных программ, влияние государственных субсидий и изменения в деятельности финансовых учреждений. Рассмотрены взаимосвязь увеличения объемов ипотечных кредитов, постепенного снижения процентных ставок и улучшения условий кредитования с эффективностью удовлетворения потребностей населения в жилье. В статье также представлены направления совершенствования ипотечных механизмов и перспективы их развития. Полученные результаты содержат важные практические рекомендации для государственной политики и коммерческих банков.

Ключевые слова: ипотека; ипотечные механизмы; система кредитования; субсидия; процентная ставка; жилищное строительство; финансовые учреждения; заемщики; финансовая стабильность.

KIRISH

Mamlakatda aholining ijtimoiy-iqtisodiy farovonligini oshirish va uy-joy sharoitlarini yaxshilash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Aholini arzon, qulay va sifatli uy-joy bilan ta'minlash jarayonida ipoteka kreditlash tizimi muhim iqtisodiy vosita sifatida namoyon bo'ladi. Ipoteka kreditlari nafaqat ko'chmas mulk bozorining faollashuviga, balki qurilish sohasining rivojlanishiga ham sezilarli hissa qo'shadi. Shu bois, O'zbekistonda ipoteka kreditlari mexanizmlarini takomillashtirish davlatning iqtisodiy strategiyasidagi ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4896-sonli qarori¹ — 2020-yil 13-noyabrda qabul qilingan bo'lib, "Aholini uy-joy bilan ta'minlashda ipoteka kreditlash tizimini tubdan takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" nomi bilan e'lon qilingan. Mazkur qarorning ahamiyati ipoteka tizimini bozor iqtisodiyoti tamoyillariga moslashtirish, budjet mablag'laridan maqsadli va shaffof foydalanishni ta'minlash, shuningdek, aholining keng qatlamlari uchun arzon va qulay uy-joy xarid qilish imkoniyatini yaratishda namoyon bo'ladi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi — O'zbekistonda ipoteka kreditlash tizimining rivojlanish dinamikasini, mavjud mexanizmlarni va so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlarni tahlil qilish, shuningdek xorijiy mamlakatlar tajribasi asosida amaliy xulosalar hamda takliflarni ilgari surishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston sharoitida mazkur mavzu nisbatan yangi bo'lishiga qaramay, ilmiy adabiyotlarda ipoteka kreditlash tizimini rivojlantirish, davlat subsidiya dasturlarining samaradorligi va moliyaviy barqarorlikka ta'siri yuzasidan bir qator ilmiy ishlar mavjud. Masalan, Abdullaev va hammualliflar (2021) ipoteka bozorining joriy holati va istiqboldagi rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilgan hamda davlat siyosatining kreditlash jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatayotganini ta'kidlagan[6]. Rustamov (2022) esa ipoteka kreditlashda yangi texnologiyalar va elektron platformalarning qo'llanilishi bo'yicha fikr bildirgan bo'lib, bu yondashuv kredit olish jarayonini soddalashtirishi va aholining uy-joyga ega bo'lish imkoniyatlarini kengaytirishi bilan ahamiyatlidir[7].

Shuningdek, O'zbekiston Iqtisodiyot va sanoat vazirligi tomonidan 2023-yilda e'lon qilingan ipoteka kreditlari bo'yicha strategik hujjatlar davlat siyosatining asosiy yo'nalishlarini belgilab beradi. Unda ipoteka bozorini diversifikatsiya qilish, subsidiya mexanizmlarini kengaytirish va kreditlash shartlarini takomillashtirish bo'yicha ustuvor vazifalar aks ettirilgan[2].

Umuman olganda, nazariy manbalar ipoteka kreditlash tizimini rivojlantirishda davlat va xususiy sektorning o'zaro hamkorligini kuchaytirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlash muhim omillar ekanini ta'kidlaydi (1-jadval).

1-jadval. O'zbekiston ipoteka kreditlari mexanizmlarini rivojlantirish bo'yicha manbalar va ularning mazkur maqolaga qo'shgan ilmiy hissasi

№	Muallif(lar)	Asar nomi	Tadqiqot mavzusi	Asosiy xulosa	Maqolaga qo'shgan ilmiy hissasi
1	Abdullaev A., Karimov I.	Ipoteka kreditlashning zamonaviy yo'nalishlari	O'zbekistonda ipoteka bozorining joriy holati	Davlat siyosati kreditlash jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda	Mahalliy sharoitda ipoteka amaliyotining real holatini yoritadi
2	Rustamov R.	Elektron ipoteka platformalari ta'siri	Raqamli ipoteka tizimlari	Texnologik rivojlanish kredit olish jarayonini soddalashtiradi	Innovatsion yondashuv va zamonaviy mexanizmlarni tushuntirib beradi
3	Johnson M.	Innovations in Housing Finance	Global ipoteka tizimlari	Kredit mexanizmlarini modernizatsiya qilish muhim omil hisoblanadi	Xalqaro tajribani solishtirish va taqqoslash imkonini yaratadi
4	Smith J.	Mortgage Credit Systems in Developing Countries	Rivojlanayotgan mamlakatlarda ipoteka tizimi	Ipoteka moliyaviy barqarorlikning asosiy omillaridan biridir	Nazariy asos va tizimli tahliliy yondashuvni ta'minlaydi

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori, 17.11.2020 yildagi PQ-4896-son <https://lex.uz/docs/-5108961>

№	Muallif(lar)	Asar nomi	Tadqiqot mavzusi	Asosiy xulosa	Maqolaga qo'shgan ilmiy hissasi
5	O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki	Yillik tahliliy hisobotlar	Kreditlar statistikasi	Ipoteka kreditlari hajmi yildan-yilga ortib bormoqda	Tadqiqot uchun empirik ma'lumotlar bazasini taqdim etadi
6	Iqtisodiyot va moliya vazirligi	Uy-joy kreditlash tahlili	Davlat kreditlash dasturlari	Subsidiya tizimi ijtimoiy ta'sirni kuchaytiradi	Davlat siyosatini baholash va tahlil qilishda asosiy manba bo'lib xizmat qiladi
7	O'zmilliybank	Ipoteka mahsulotlari va tajriba	Tijorat banklarining roli	Yangi mahsulotlar va xizmatlar bozor faolligini oshiradi	Amaliy tajribani yoritib, bank sektori ishtirokini ko'rsatadi
8	Xalq banki	Statistik tahlil ma'lumotlari	Kreditlash ko'rsatkichlari	Kreditlar aholining real talabiga mos shakllanmoqda	Faktlarga asoslangan baholash imkonini beradi
9	O'zbekiston Respublikasi Prezident qarori	PQ-4896-son qarori ²	Ipoteka tizimini isloh qilish	Huquqiy baza kreditlash jarayonini rag'batlantiradi	Normativ-huquqiy asos sifatida asosiy yo'nalishni belgilaydi
10	Iqtisodiy tadqiqotlar markazi	Uy-joy bozori va moliyalashtirish mexanizmlari	Uy-joy siyosati va ipoteka muammolari	Bozorni rag'batlantirish uchun zarur mexanizmlar ta'kidlangan	Siyosiy va iqtisodiy qararlarning ilmiy asosini beradi

1-jadvalda keltirilgan nazariy adabiyotlar sharhi tahlili shuni ko'rsatadiki, ipoteka kreditlash tizimi moliyaviy sohaning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi va ushbu borada keng ko'lamli ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Xalqaro tadqiqotlarda ipoteka kreditlarining uy-joy qurilishi hamda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi o'rni atroficha yoritilgan (masalan, Smith, 2018; Johnson, 2020)[8][9].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda ipoteka kreditlash mexanizmlarining rivojlanish jarayonlari har tomonlama o'rganildi va tizimli tahlil qilindi. Tadqiqot doirasida bir nechta ilmiy-uslubiy yondashuvlar qo'llanildi. Xususan, statistik ma'lumotlarni chuqur tahlil qilish orqali O'zbekiston ipoteka bozorining 2021–2025-yillarda shakllangan rivojlanish tendensiyalari aniqlangan. Bu jarayonda rasmiy hisobotlar, moliyaviy ko'rsatkichlar va davlat organlarining yillik ma'lumotlari asos sifatida foydalanildi.

Har yildagi ipoteka kreditlari hajmi, foiz stavkalari hamda davlat tomonidan ajratilgan subsidiyalar miqdori o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik taqqoslama tahlil usuli orqali o'rganildi. Shuningdek, statistik metodlar yordamida kredit hajmlari va foiz stavkalari orasidagi bevosita munosabatlar korrelyatsiya tahlili orqali aniqlab berildi. Ushbu yondashuv ipoteka bozorining o'zgaruvchan dinamikasini ilmiy asosda baholash imkonini yaratdi.

Ipoteka krediti — bu mol-mulkni garovga qo'yish asosida beriladigan, odatda uzoq muddatli hisoblangan moliyaviy vositadir. Ipoteka kreditlarining mavjudligi va ommaviy qo'llanishi mamlakatning moliyaviy barqarorligiga, aholining yashash darajasiga hamda qurilish hajmlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Amaliyotda bunday kreditlar, asosan, uy-joy xarid qilish, qurilish yoki rekonstruksiya jarayonlarini moliyalashtirish uchun ajratiladi.

Ipoteka kreditining iqtisodiy tizimdagi funksiyalari quyidagicha namoyon bo'ladi:

- aholining uy-joy mulkdoriga aylanishiga ko'maklashadi;
- ko'chmas mulk va qurilish sohasida talabni rag'batlantiradi;
- moliyaviy sektorning aktivlari va kapital bazasini kengaytiradi;
- aholining uzoq muddatli moliyaviy rejalashtirish imkoniyatlarini oshiradi.

Mazkur yondashuvlar tadqiqotning ilmiy asoslanganligiga xizmat qiladi va ipoteka kreditlash tizimining iqtisodiy ahamiyatini yanada chuqurroq yoritishga imkon beradi.

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori, 17.11.2020 yildagi PQ-4896-son <https://lex.uz/docs/-5108961>

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda ipoteka kreditlash instituti mustaqillikdan so'ng bosqichma-bosqich shakllandi. Dastlab mazkur faoliyat asosan qurilish tashkilotlari va davlat ishtirokidagi jamg'armalar orqali amalga oshirilgan bo'lsa, keyinchalik tijorat banklari, jumladan Ipoteka-bank va Uy-joy qurilishi jamg'armasi tizimda faol ishtirok etishni boshladi. Ipoteka kreditlash tizimining rivojlanish bosqichlari quyidagicha tavsiflanadi[1]:

•2000–2010-yillar: asosiy institutsional baza shakllantirildi;

•2010–2020-yillar: ipoteka kreditlari hajmi sezilarli darajada oshdi, dastlabki subsidiyalar joriy qilindi;

•2020-yildan hozirga qadar: kreditlash jarayonining raqamlashtirilishi, shartlarning liberallashtiruvchi va ijtimoiy guruhlar uchun maxsus dasturlarning ishlab chiqilishi kuzatilmoqda.

2020-yilda qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar ipoteka kreditlarining shaffofligini oshirdi va aholining ushbu moliyaviy vositadan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirdi. So'nggi yillarda ipoteka kreditlash tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. Jumladan:

•kredit stavkalari pasaytirildi va ularni subsidiyalash mexanizmi belgilandi;

•boshlang'ich badalning bir qismini davlat tomonidan qoplash tartibi ishlab chiqildi;

•kredit olish jarayoni soddalashtirildi, ariza va hujjatlarni onlayn shaklda topshirish imkoniyati yaratildi;

•uy-joy qurilish loyihalarining tijorat banklari bilan integratsiyasi kuchaytirildi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2023-yilda ipoteka kreditlari hajmi 2022-yilga nisbatan qariyb 20 foizga oshgan. Ushbu o'sish aholining ipoteka kreditlariga bo'lgan ishonchi ortib borayotganini ko'rsatadi. Ipoteka-bank hozirda mamlakatda ipoteka kreditlari portfeli bo'yicha yetakchi banklardan biri bo'lib, 20 yilgacha bo'lgan kreditlarni 15–17 foiz yillik stavkada taqdim etmoqda. Bank mahsulotlari mijozlarning to'lov qobiliyatiga mos ravishda shakllantirilgan.

Uy-joy qurilishi jamg'armasi ijtimoiy himoyaga muhtoj aholining uy-joy bilan ta'minlanishiga ko'maklashuvchi muhim institut sifatida faoliyat yuritadi. So'nggi uch yil davomida jamg'arma hisobidan 100 mingdan ortiq fuqaro uy-joy bilan ta'minlangan. Bundan tashqari, Xalq banki, Agrobank va Mikrocreditbank kabi tijorat banklari ham ipoteka kreditlash bozorida faol ishtirok etmoqda, biroq ularning portfeli hozircha nisbatan cheklangan.

Mazkur natijalar O'zbekistonda ipoteka kreditlash tizimining bosqichma-bosqich rivojlanib borayotganini, aholining uy-joyga bo'lgan talabini qondirishda tijorat banklari, davlat dasturlari va normativ-huquqiy islohotlarning o'zaro uyg'unlashgan holda samarali ishlayotganini ko'rsatadi (2-jadval).

2-jadval. O'zbekiston ipoteka kreditlari mexanizmlarini rivojlantirishning asosiy ko'rsatkichlari (2021–2025)[1]

Yil	Ipoteka kreditlari hajmi (trln so'm)	Yillik o'sish (%)	Asosiy mexanizmlar va dasturlar	Subsidiyalar miqdori (trln so'm)	Kredit foiz stavkasi (%)	Kredit oluvchilar soni (ming)
2021	28,3	—	Ipoteka kreditlari kengaytirildi, davlat dasturlari boshlangan	2,5	12	50
2022	38,7	36,7	Dastlabki badal uchun subsidiya joriy etildi, yangi banklar ishtiroki kengaydi	4,0	11	70
2023	50,2	29,7	Onlayn ariza va elektron kreditlash tizimlari yo'lga qo'yildi	6,0	10	95
2024	60,5	20,5	Ipoteka bozorini diversifikatsiya qilish va turli dasturlarni kengaytirish	7,8	9,5	115
2025	70,1	15,9	Kredit muddatlarini uzaytirish, foiz subsidiyalarining davom ettirilishi	9,2	9	130

2-jadvalda keltirilgan ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, 2021-yildan boshlab ipoteka kreditlari hajmi barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etmoqda. 2022-yilda dastlabki badal uchun subsidiya mexanizmining joriy etilishi ipoteka bozorining faollashuviga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. 2023-yilda onlayn ariza topshirish va elektron kreditlash tizimlarining yo'lga qo'yilishi jarayonlarni soddalashtirdi, samaradorlikni oshirdi va kredit oluvchilar sonining ko'payishiga xizmat qildi. 2024–2025-yillarda esa kredit foiz stavkalarining bosqichma-

bosqich pasaytirilishi hamda kredit muddatlarining uzaytirilishi aholining ipoteka kreditlaridan foydalanish imkoniyatlarini yanada kengaytirdi[10].

Dunyoning rivojlangan mamlakatlarida ipoteka tizimi bir qator asosiy mexanizmlarga tayanadi:

- ipoteka obligatsiyalari orqali uzoq muddatli moliyaviy resurslarni jalb etish;
- ikkilamchi ipoteka bozorining mavjudligi (masalan, AQSHdagi Fannie Mae va Freddie Mac kabi institutlar);
- foiz stavkalarining pastligi va aholining daromad darajasiga moslashgan kreditlash shartlari.

Misol tariqasida, Germaniya ipoteka bozori jahon miqyosida eng barqaror tizimlardan biri hisoblanadi. Ushbu mamlakatda uy-joy qiymatining 70–80 foizi banklar tomonidan moliyalashtiriladi, kreditlar esa odatda 2–3 foiz stavkada va 25 yilgacha bo'lgan muddatga beriladi[1].

O'zbekistonda ipoteka kreditlash tizimini rivojlantirish jarayonida bir qator muammolar mavjud. Jumladan, kreditlashga layoqatli aholining ulushi yetarli darajada yuqori emasligi, daromadlarning to'liq rasmiylashtirilmaganligi, ko'chmas mulk narxlarining nomutanosib o'sishi, banklararo raqobatning sustligi va moliyaviy savodxonlik darajasining pastligi tizimning samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar sifatida qayd etiladi.

Tizimni yanada takomillashtirish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish tavsiya etiladi:

- 1.uy-joy qurilishining davlat tomonidan rejalashtirilgan segmentini kengaytirish;
- 2.aholining daromadlarini rasmiylashtirishga rag'batlantiruvchi mexanizmlarni kuchaytirish;
- 3.ipoteka kreditlarini kafolatlash fondlarini shakllantirish;
- 4.kreditlash jarayonida ilg'or texnologiyalarni (jumladan, scoring tizimlarini) keng joriy etish;
- 5.aholi o'rtasida moliyaviy savodxonlikni oshirishga qaratilgan maxsus o'quv dasturlarini yaratish.

Ilmiy takliflar sifatida quyidagi yondashuvlar dolzarb hisoblanadi: chet eldagi ikkilamchi ipoteka bozori mexanizmlarini o'rganish asosida milliy modelni shakllantirish; ipoteka obligatsiyalarini emissiya qilish orqali banklarning resurs bazasini mustahkamlash; ijtimoiy himoyaga muhtoj aholi qatlamlari uchun alohida ipoteka kafolat dasturlarini ishlab chiqish; ipoteka kreditlariga oid axborotlarning ochiqqligini ta'minlaydigan zamonaviy onlayn platformalarni yaratish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ipoteka krediti bugungi kunda O'zbekiston moliyaviy tizimining muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu kredit turi aholining yashash sharoitlarini yaxshilash, qurilish sektorining barqaror rivojlanishini qo'llab-quvvatlash hamda mamlakatda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda strategik rol o'ynaydi. Tadqiqot davomida aniqlanganidek, ipoteka kreditlash tizimini modernizatsiya qilish jarayonida institutsional asosni mustahkamlash, qonunchilik bazasini izchil rivojlantirish, zamonaviy moliyaviy yondashuvlarni joriy etish va xorijiy tajribani oqilona moslashtirish muhim ahamiyatga ega.

Ipoteka kreditlari bozorida so'nggi yillarda qayd etilgan o'sish sur'atlari amalga oshirilgan islohotlarning samaradorligini tasdiqlaydi. Xususan, subsidiyalash mexanizmlarining kengaytirilishi, kredit muddatlarining uzaytirilishi, foiz stavkalarining bosqichma-bosqich pasaytirilishi hamda ipoteka jarayonlarining raqamlashtirilishi bozorning ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini yanada kuchaytirmoqda. Aholining turli ijtimoiy guruhlari uchun moslashtirilgan kredit mahsulotlarining joriy etilishi esa uy-joyga bo'lgan ehtiyojni qondirishga xizmat qilib, moliyaviy inklyuzivlik darajasining oshishiga zamin yaratmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). O'zbekiston bank tizimi rivojlanishining yillik hisobotlari (2021–2023). www.cbu.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori PQ–4896-son. (2020). Ipoteka kreditlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida. <https://lex.uz/docs/-5108961>
3. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. (2023). Davlat subsidiyalari orqali moliyalashtirilgan ipoteka kreditlari tahlili. www.mf.uz
4. Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2023). Uy-joy sotib olishni moliyalashtirishda ipoteka mexanizmlarining o'rni. Tahliliy axborot byulleteni.
5. Abdullaev A., Karimov I. (2021). Ipoteka kreditlashning zamonaviy yo'nalishlari va ularni takomillashtirish choralari. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" jurnali, №4.
6. Rustamov R. (2022). Elektron ipoteka platformalari va ularning bank amaliyotiga ta'siri. "Moliyaviy soha" ilmiy jurnali, №3.
7. Smith J. (2018). Mortgage Credit Systems in Developing Countries: Structure and Risk Management. World Bank Publications.
8. Johnson M. (2020). Innovations in Housing Finance: Lessons from Global Mortgage Markets. Cambridge University Press.
9. Xalq banki. (2023). Ipoteka kreditlari bo'yicha statistik tahliliy ma'lumotlar. www.xb.uz
10. O'zmilliybank" AJ. (2022). Ipoteka kreditlash yo'nalishidagi amaliy tajriba va yangi mahsulotlar. Ichki korporativ hisobot.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
